

столях: Тарас Бульба в дуже ефектовній позі гордо дивиться на води Дніпра. Він був символом української землі для чужинця.

Талант Гоголя оживляє і фольклорні первні і деякі чисто українські характери. Тому може траплялись і протилежні випадки, що твори для неодного й свідомого українця ставали вступом до служби Україні. Згадують його і Євген Чикаленко, і Андрій Жук, і не один український революційний діяч. Адже Гоголь був сам з української раси і читання його, могли відкинути отруту Петербурзької невірничости, це все ж споживання деяких прикмет українського духа. Одначе вплив протилежний Гоголевої творчости, додатній, був куди менший, зникальний супроти негативного, сипроти хуторянського чаклування.

Дух Гоголя зостанеться, як давні чари Хутора, але він сам, як Чаклун, як чарівник у суспільному житті, зникне.

Г. Костельник

СИНЕДРІОН І ЖИДИ

(Продовження „Розмов з Христом“)

14. Синедріон.

Нехай воскреснуть ті, що судили й засудили Тебе, Господи! Нехай воскресне синедріон і нехай погляне на Твій хід шляхом історії людства!

Який маленький, який незнаний стояв Ти перед ними! Син теслі з Назарету, без науки, без документів; мерзенний в їх очах новатор-єретик, що осквернює „закон“ і підкопує святу віру предків — віру і „закон“, що їх сам Бог дав Мойсеєві. З Мойсеєм Бог говорив, — а той хто такий? Щоправда, простолюддя оповідає про Його чуда-знаки, але це все не до ка за не! — говорили вони. — „На наше домагання перед нашим критичним зором Він не міг зробити ніякого чуда, тільки викручувався з покликом на пророка Йону і намовляв нерозважну юрбу, щоб збурила нашу вилічну святину, а Він ніби відбудує її в трьох днях“.

„Та якщо Він і зробив якісь чуда, то певно в союзі з Сатаною. Бо і якжеж Бог міг би бути з таким грішником, що не шанує суботи, що явно виступає проти своєї духовної старшини, називає її „лицемірами“, „побіленими гробами“, а святий, вибраний народ зрівнює з поганями, полюючи на дешеву світову популярність? Невже зрадник вибраного народу може бути Месією?“

„Ніколи!“

„А Він ще до того називає себе Божим Сином, роблючи себе рівним Богові. Він винен смерті! На хрест з ним!“

І засудили Тебе, Господи, розпяли як звичайну, немічну людину.

Позбулися Тебе, а самі лишилися в своїх мріях про майбутнього, бажаного Месію. Як то він визволить вибраний народ з римської неволі і створить велику жидівську державу, що покорить сусідніх поган; погани будуть невольниками, а жиди панами — на віки. І діждалися, що вже по такому часі, як вік Твого життя*), —згідно з Твоїм пророцтвом — повстали фальшиві Месії, підняли революцію проти римлян, римляни збурили святе місто, а народ то вирізали, то погнали до неволі, розсипали по світі.

Воскресніть ви, що засудили нашого Господа, як німичну людину, воскресніть і погляньте на світ, погляньте на Ісуса з Назарету тепер! Подивіться, як здійснилася дилема Гамалиїла: чиє діло було Боже — ваше, чи Ісуса з Назарету? Хто кого переміг?

Його апостоли, півграмотні рибачки із зненавидженого вашого жидівського народу, рознесли Його Євангелію по світі — не із зброєю в руці (як Магомет свою віру), але віддаючи своє життя за нас.

І росла Євангелія, наче сонце на весні. І як тануть льоді на весні, так світ піддавався Євангелії. Новий вогонь, новий „квас“ удомашнився у світі і зміняв людську душу та людське життя, даючи їм нову силу і новий напрям.

Ваші св. книги замкнулися, скостеніли на віки. А повстали нові св. книги, книги Нового Завіту і досі родять свої небесні овочі.

Зважте на різницю, що Будда, Зороастер, Магомет поширили свою віру по пустинях, серед диких, неосвічених народів. А Євангелія поширилася серед найкультурніших народів, що колись були в тому часі: серед грецького і римського народу.

Тріумфальний похід розп'ятого Христа по історії найкультурніших народів — який це парадокс! Як ті народи могли пристати до такої віри? Хто повторить ще щось таке? А ті, що пристали до Євангелії, вже не можуть забути її, бо нічого вартіснішого не можуть знайти.

Євангелія стоїть у світі не як камяна, непорушна гора, але як організм, що все творить свої нові клітини, коли старі тратить.

І дивно пристосовується до ходу природи — ховається так, як усе Боже, переплітується з природою, щоб „не кидати перел перед безроги“ (щоб задурно нікому не зраджувати свого божеського походження).

Тяжко мусіла змагатися Євангелія, поки воцарилася в римському царстві. А ледве що переробила на своє культурних поган, уже з'являлися нові вороги, дикуни з мандрівки народів. Їх ще не встигла перетворити, а вже зачали наступати люті магометани — довговіковий пострах християнського світу.

Але Євангелія все перемогла.

Воскресни, синедроне, і подивися на того Ісуса з Назарету,

*) Христос, як приймаємо, жив 33 роки; римляни збурили Єрусалим 70. року, отже 37 років по смерті Христа.

якого Ти відкинув, як камінь, що заваджав Тобі на Твоїй дорозі, а це був фундамент будови, якої ще ніхто в світі не збудував. Воскресніть і погляньте на Його будову, на Його славу, на Його силу і значення!

Нема імени на землі понад імя Ісуса з Назарету!

О коли б ви воскресли! Ви злякалися б на смерть і впали б ниць перед Ним та благали б прощення в Нього:

„Ми думали, що Ти фальшивий, а Ти правдивий!“

„Ми думали, що Ти помилений, а то ми були помилені!“

„Ми думали, що Ти малий, а Ти перейшов усі наші міри і мрії!“.

„Ах, Ти дійсно обіцяний Месія, Ти Господь і Цар!“

„Прости нашому засліпленню, прости нашій гордості!“.

15. Жиди.

Хто ж їх, жидів, держить на світі, якщо не Ти, Господи, для свого свідоцтва? Як земля має свій день і свою ніч, так і Ти маєш своє світло на світі, своїх вірних і свою тінь, жидів — Твій народ, що Тебе розп'яв.

Згідно з усіма законами природи жиди давно повинні були б вигинути. Вигинули всі давні народи, що між ними жиди жили і змагалися з ними. Де ж нині ханаанські народи, геттейці, гергесинці, аморейці, хананейці, ферезійці, гевейці і евусейці, про яких Мойсей каже, що вони були більші й могутніші, ніж жиди? Де мадіяльці, моавитяни, амоніти, филистимляни? Де великі народи: єгиптяни, асирійці, вавилонці, старинні греки, старинні римляни? Всі вони вигинули — всі в могилі. А жиди, хоч розсипані по світі і хоч давно свою мову втратили, залишились досіль та ще розмножились в такому числі, що Соломон у всій своїй славі навіть мріяли не смів про таку кількість свого народу.

Учені твердять, не без основи, що жидів держить на світі їх релігія. Але я так бачу, що релігія не помогла б їм, якщо б Тобі їх не треба — якщо б не Твоя сила. Вони живуть *ratione* Т u (задля Тебе)!

І ніде по світі вони не поширилися, як тільки там, де християни. Вони для християн наче той Сатана для Ап. Павла, що докучав йому. І хоч Апостол тричі молився до Бога, щоб відступив Сатана від нього, Бог йому відповів: „Досить із тебе моєї благодати, бо моя сила в немочі усвершується“. Тоді Апостол зрозумів цілу свою ситуацію. „Щоб я не величався надзвичайними об'явленнями, дано мені жало в тіло, ангела Сатани, щоб мене бив в лице“.

Бив в лице Сатана Апостола, але одночасно також свідчив про його правду, бо бив його, а не міг перемогти.

Нащо ж Тобі, Господи Ісусе, жидів? Яким вони свідком для Тебе?

Ось більшовики через радіо на весь світ проповідують, що ніби Ісус з Назарету ніколи й не жив, що ніби це тільки міт; що в тих часах Назарет ніби взагалі не існував:

А жиди це живий свідок впродовж цілої історії, свідок найближчий і найвірніший, бо Твій найлютіший ворог; він свідчить не тільки своїм талмудом та своїм словом, але також своїм життям, що Ісус із Назарету історична особа і основник християнської віри.

Твоя Церква Тобі свідок і жиди Тобі свідок. Хто ще з давньої історії, яка особа, має такий подвійний, безперервний ланцюг жиїв і свідків? Тільки Ти один, Ти сам!

І хотів Ти, щоб Твої вірні в усіх віках мали живий образ того народу, що з нього Ти вийшов, що між ним Ти жив і умер.

Бачимо жидів, що вони одночасно служать двом божищам: мамоні і Єгови. Єгова в них у теорії єдиний і найвищий Бог, але в практиці мамона для них єдиний і найвищий бог, якому і Єгова цілий має віддати себе. Так це було в них впродовж цілої сторозавітньої історії, так у Твоїх часах, так завсіди.

І якже ж такий народ міг би був приймати Тебе за Месію, коли Ти проповідав: „Мое царство не з цього світу“..?

Вони бажали собі Месії в стилі мамони, в стилі золотого тельця, а не в стилі таємного Бога.

Хоч їм була дана найвища віра в старинному світі, вони щораз відступали від неї та йшли за поганськими божками сусідніх народів. „Цей світ“ був для них « та ω.

І Ти „в своє прийшов, а свої не прийняли“ Тебе, бо більше полюбили цей світ, ніж славу таємного Бога.

*

Та чому ж Ти, Господи, вийшов саме з жидівського, в цілій історії зненавидженого народу, а не з якогось іншого?

Питання перекидується далі: Чому в Старому Завіті Господь Бог вибрав саме жидівський народ, щоб йому дати об'явлену віру?

На жидівському народі найкраще видно, що його віра Боже діло, а не людське.

Жиди це безмежно забобонний і безмежно себелюбний народ, забобонно жорстокий і безмежно захланний. У Старому Завіті він не витворив ніякої світської науки, а був тільки релігійно творчий. Жиди в історії були завсіди малий народ, і то саме на перехресті шляхів великих старинних народів. Не довге було їх панування, а по всяких неволях тинялися все і все попадали в поганство.

Все таки їх віра не пропала, бо це Б о ж е д і л о. І сповнили жиди свою місію.

Жиди зберегли об'явлену віру до Нового, Твого Завіту. Вони були вибрані перші з народів землі, вони були наче корінь об'явлення, але через Тебе всі народи стали вибрані, бо Ти свій Завіт призначив для всіх: „Ідіть і навчайте всі народи...“ Отже кому сталася якась кривда через економію об'явлення?

Всі Божі діла люди залюбки розв'язують простолінійно, а в дійсності Бог компонує всякі, й несподівані, лінії в своїх ділах.

Грекам Бог дав талант науки, римлянам — талант адміністрації. Чи ті народи не були вже заздалегідь вибрані, щоб своїми талантами працювати для Твого Нового Завіту? Всі новозавітні книги писані по-грецьки, ціла богословська наука в перших чотирьох віках зясована грецькою мовою, а все те діялося в рамках римського царства. І приходили нові народи до Твого Євангелія: германи, слов'яни. Всі стали вибраними народами через Тебе, а жиди опинилися поза Твоїм Заповітом, як це Ти їм прирік. І стались „перші останніми, а останні першими“.

Кому ж кривда з такої Божої економії? Хто як собі заслужив, так і має.

Хто ж був відповідніший у перших початках поширити Твою нову віру, як не юдеохристіяни? Влізливі, завзятуші аж до нестями (такі жиди взагалі), розсипані по цілому тодішньому „світі“, всюди поневолені, а всюди незалежні завдяки своїй меткості, юдеохристіяни були найкращі піоніри Твоєї віри, яка мала здолу поширюватися догори, без усякого насильства і без помпи світської науки. Або ж міг зродити якийсь інший народ такого Ап. Павла? Інші народи видали філософів, відкривників, державників, завойовників, але другого Ап. Павла ніякий інший народ не зродив.

А що ж за цю свою неоцінену жертву й прислугу одержав жидівський народ?

Усякий народ, коли прийме Твою віру, то й зміцнює тим свою національність. А юдеохристіяни розплилися в Твоїй Церкві без сліду і щораз розпливаються — мусять, враз із Тобою, поносити жертву цілковитого розриву зо своїм народом. Жиди стаються тільки Твої вороги — „жиди“.

Яка це велика Твоя трагедія і Твоїх найближчих вірних по крові!

Вже самі апостоли мусіли вилучувати себе зо свого народу і про Твоїх ворогів в Євангелії писали просто „юдеї“.

Невже Ти та Твої апостоли це представники жидів чи жидівства? Зовсім ні! Ти представник людського роду взагалі чи людства взагалі — і так само Твої апостоли.

А якщо б Ти походив з грецького, або з римського народу, чи таке Твоє і Твоїх апостолів відступлення від своєї нації було б можливе? І чи не доказували б всякі учені, що Твоя віра природно витворилася в могутньому річищі грецької філософії?

Так мусіло бути, як сталось. Нехай не викручують хитрі учені, що ніби Ти походженням не жид, але арієць. Вони не знають, „що творять“! Ти взяв на себе „сміття“ жидівського походження, бо Ти зачинав своє діло від найнижчих позицій на землі, щоб їх усіх перемогти і щоб Твоя перемога була повна. Але Ти взяв від жидів також і ті прислуги, що їх тільки жиди могли дати, а ніхто інший.

Келтрій народ пішов у мандрівку століть з такими обігнцями і з такими погрозами від Бога, як жиди? Говорив до них Бог через Мойсея: „І зробить тебе Господь переднішим, а р^е останнішим; і будеш тільки вищий, а не нижчий, якщо будеш слухати заповідей Господа, Бога твого“ (V Мой. 28, 13). „Будеш позичати багатом народам, а сам не позичатимеш ні в кого; і будеш панувати над багатьома народами“ (V Мой. 15, 6).

„Ось я нині ставлю перед вас благословлення і прокляття“ (V Мой. 11, 26).

„Якщо не будеш слухняний для голосу Господа, Бога твого, тоді прийдуть на тебе всі ті прокляття і огорнуть тебе... Проклятий будеш входячи, проклятий і виходячи... І будеш нащупувати в полудні, як нащупують сліпі в темряві; і не будуть щаститись твої шляхи; і ще будеш гноблений та шарпаний по всі дні, а не буде такого, що визволив би тебе... Приведе Господь на тебе народ здалека, з кінця землі, що прилетить мов орел, народ, що його мови не зрозумієш. Народ суворий, що не буде мати згляду на старого, ні над дитиною не змилується... І обляже тебе в усіх твоїх брамах, аж упадуть твої мури високі й оборонні... І розторощить тебе Господь поміж усі народи, від кінця землі аж до кінця землі; там будеш служити чужим богам, яких ти не знав... А між тими народами не відодхнеш собі, ні не буде мати спочинку стопа твоєї ноги; і дасть тобі Господь лякливе серце і очі омлілі і зажурену думку. І буде твоє життя наче завішене перед тобою, і лякатимешся в дні і ночі, і не будеш певний свого життя. Вранці скажеш: Хто дасть мені вечір? А ввечері скажеш: Хто дасть мені ранок? — Через тривогу твого серця, яка нападе на тебе, і через те, на що муситимеш глядіти своїми очима... І будуть ті кари на тобі та на потомстві твою для знаку і для чуда на віки“ (V Мой. 28, 13—67).

Чи не сповнилось усе передсказане?

„Кров Його на нас і на наші діти!“ — кричали жиди, коли Тебе розпинали. Юда увіковічнив своє ім'я „а п о с т о л а - з р а д н и к а“ через те, що близько стояв до Тебе. А жиди через Тебе увіковічили своє життя „в и б р а н о г о н а р о д у - з р а д н и к а“. Супроводить їх суперечна доля: найвища на землі і найгірша. Бо несуть на собі б о ж е с ь к у Кров, але Кров п р о л и т у. Їх доля наче доля здетронізованих володарів. На цілому світі тільки жиди творять народ з відверненою складовою пропорцією.

В інших народів хмари сіл і місто; а в жидів місто без сіл — самі лани, самі мішухи. Вони всюди на світі в себе, в хаті — і ніде не в себе, бо всюди чужі. Захопили в свої руки все золото світу, всі банки, всі цінні папери — і як нікчемні раби кланяються всякій владі (всім „чужим богам“). Ніде на світі не „вросли в землю“, не мають у ній коріння — а всюди пруться „врости в землю“. Безмежно захланні, хочуть безмежно більше, ніж можна. Відкинувши правдивого Месію, самих себе оповістили за Месію („Месія — народ“), родять щораз нових псевдоспасителів світу — скажених руйників Божого ладу, життя. Вони ненавидять усі

народи, а народи ненавидять їх. І раз-у-раз зривається проти них буря самооборони народів. І трясуться жида, наче осикове листя, бо для „панів землі“ земля не має місця...

Відрікайся всього багатства та спасай життя, але як його спасти?

Ось вічний зразок для тих, що для мамони розп'яли Бога. Шляхом жидівської долі пішов цілий модерний світ, що для мамони відпав від Бога.

Господи Ісусе! Ти — світло, а жида — Твоя тінь. Як тільки жидам свобідніше живеться, то на Тебе йде неволя й переслідування. А коли на жидів іде тіснота, то надходить Твоя епоха.

Більша тінь — менше світло; менша тінь — більше світло.

Д-р Василь Пачовський

БИЛИНИ З ЧАСІВ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО

(Докінчення).

Щодо оцінки билин зарисувалися в науці за чергою три підходи: спершу мітольоґічний, далі історичний, врешті порівняльний, що, розглядаючи європейський фольклор, вказував методом Грімма (Буелаєв), чи методом Бенфея (Стасов) на сліди всіляких впливів західного і східного походження, аж знаменитий романіст Весоловський доказав їх споріднення з літературами західної Європи та Візантії. Наука відрізняє три відділи російської епіки: 1) київські билини, що зосереджуються коло Володимира Великого, окруженого богатирами, 2) новгородські, що оспівують вільний Новгород та його богатих гостей на дворі Володимира та 3) історичні пісні про московських царів від Івана Грозного до Петра I, які мають відмінний від билин характер.

Вчений Міллер ділив билини на богатирські з воєнними подвигами героїв і на невоєнні сюжети на лад новель з родинного життя. Билини воєнні мають старших богатирів передісторичних часів, до яких належать Святогор, Волга Святославич, Микула Селянинович, Самсон-Сухман, і молодших витязів із часів Володимира Великого та київської держави. До них належить Ілля Муромець, або Муромець, Добриня, Никитич, Алешко Попович, та богатири з галицько-волинської держави: князь Роман, Михайло Потік, Дунай Іванович, Данило Гнатевич і його син Михайлик семиліток. Билини з невоєнними сюжетами з родинного життя є київські, в яких виступають: Соловій Будимирович, Чурило Пленкович, Дюк Степанович, Іван Годінович, Іван Гостів син, Ставр Годінович. А новгородські билини говорять про богатирів Садка, гостя морського царя, Хотиню Блудовича, Володимирового гостя в Києві і Василя Буслаєвича, що виступає водночас з київськими богатирами в бою над Калкою. А історичні пісні сюди вже не належать, бо вони, хоч з недостачі фантазії наслідують старинні билини, проте вони — твори рабського московського духа, що виславляють деспотичних царів.